

ЕКОНОМІЧНЕ ШПИГУНСТВО ТА РЕЙДЕРСТВО ЯК ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В умовах спрямованості української економіки до євроінтеграції та входження у світову спільноту на засадах рівноправного партнерства, проблеми забезпечення безпеки людини, суспільства і держави стають одними із головних чинників у діяльності державних органів. При цьому, значна увага приділяється організації безпеки у сфері господарської діяльності. Доцільно зауважити, що згідно зі ст. 17 Конституції України забезпечення економічної безпеки віднесено до основних функцій держави.

У той же час, як справедливо зауважує В.М. Щербина, «ситуація векономіці України, що склалася останніми роками, характеризується істотним зниженням безпеки підприємств. Це викликано труднощамитривалого перехідного періоду до системи ринкового господарства та політичною нестабільністю в суспільстві». [3]

Нині основу економіки країни складає недержавний підприємницький сектор, що переживає досить складний період свого розвитку, який характеризується політичною нестабільністю в країні, зростанням економічних ризиків і загроз, активізацією діяльності рейдерських угруповань, та значною кількістю інших негативних факторів, одним з яких є економічне шпигунство.

До внутрішніх загроз й дестабілізуючих факторів, можна віднести дії, що негативно впливають на їх репутацію серед партнерів, у діловому світі в цілому, некваліфіковане ведення справ, пасивність і бездіяльність, як навмисна, так і ненавмисна, яка негативно відбивається на комерційних показниках і може призводити до збитків. До таких дій треба віднести й неефективне використання інформаційних ресурсів, неякісну роботу по їх оновленню, втрату чи навмисну передачу важливої для підприємства інформації конкурентам, випадкове чи свідоме її розголошення, а також виникнення конфліктних ситуацій із конкурентами, кримінальними угрупованнями, недотримання правил безпеки на виробництві тощо.

Про актуальність цієї проблеми в ринкових умовах свідчать результати досліджень останніх років. Зокрема, близько 80% збитків матеріальним активам компаній наносить їх власний персонал. Тільки 20% спроб несанкціонованого проникнення в закриті мережі, здійснюється ззовні, а решта 80% випадків спровоковані за участі персоналу компаній.

Нейтралізація цих загроз і дестабілізуючих факторів може здійснюватися шляхом задіяння необхідних правових механізмів, підвищення кваліфікації персоналу, впровадження сучасних методів роботи на ринках, налагодження корпоративної дисципліни, вдосконалення внутрішньої безпеки підприємств.

Також наносить збитки підприємству протиправна діяльність конкурентів, організованих злочинних структур і приватних осіб, які займаються промисловим шпигунством, шахрайством або вороже налаштовані до суб'єкта ринкових відносин.

Нейтралізація вказаних загроз пов'язана із використанням правових механізмів, а також освоєнням сучасних методик роботи на ринках, активною участю в процесах інформатизації суспільства. Це особливо актуально у зв'язку із розвитком міжнародного співробітництва, із активізацією процесів глобалізації та участю у Всесвітній торговій організації. [1]

У зв'язку з не досить ефективною регуляторною політикою держави на внутрішньому ринку і практичною відсутністю її підтримки на зовнішніх ринках, загрозою для вітчизняних підприємств є також недобросовісна конкуренція деяких представників зарубіжного бізнесу. Як правило, вони добре озброєні сучасними методиками конкурентної боротьби, інформаційними технологіями ефективного впливу на ринкове середовище, в своїй діяльності спираються на протекціонізм, фінансову підтримку економічно сильних держав та регіональних міжнародних організацій.

Безпека підприємства (підприємництва) означає його глибокий контроль і захист від зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих чинників, що в подальшому дозволить надійно зберігати й ефективно використовувати його фінансовий, кадровий потенціал. [2]

У науковій літературі важко знайти таке поняття, як «економічне шпигунство». Натомість,

синонімом до нього є саме «економічна розвідка», що становить собою комплекс дій, спрямованих на збір, викрадення, накопичення й обробку інформації, яка знаходиться в закритому доступі для сторонніх осіб.

Звертаючись до Закону України «Про розвідувальні органи України» і проаналізувавши його, з'ясуємо: розвідувальна діяльність на підприємстві – це діяльність, яка здійснюється за допомогою спеціальних методів і засобів з метою заволодіння інсайдерською інформацією та сприянню захисту інтересів підприємства, протидії яким-небудь зовнішнім загрозам безпеці підприємства.

Взагалі, економічне шпигунство, або ж розвідувальна діяльність є доволі давнім явищем, яке важко викоринити. Так, за статистикою викритих фактів розвідувальної діяльності відомо, що у 39% випадків шпигунства замовниками були конкуренти підприємства, у 19% – його клієнти, у 9% - постачальники і в 7% - спеціалізовані розвідувальні служби.

Основна проблема захисту інформації підприємства зводиться до необхідності і вміння керівників та робітників зберігати та захищати свою інформаційну власність (інсайдерську інформацію). Заходи щодо захисту інтересів підприємства вимагають певних витрат. Існує світова статистика усереднених оцінок. Так, в Швейцарії кошти, витрачені на захист комерційних виробничих таємниць становлять 1,5-2% загальних виробничих витрат. За даними «The Boston Globe», компанії, що входить в число «500 найщасливіших», витрачають сотні тисяч доларів, щоб протистояти електронному шпигунству [3].

Захист кожного об'єкта інформації має бути індивідуальним. Способи такого захисту від економічного шпигунства залежать від методів економічного шпигунства.

Основними заходами, які варто зарахувати до методів захисту та охорони підприємства є: режимні заходи, фізична охорона, технічні засоби захисту, попереджувально-профілактична робота. Також для ефективного захисту підприємства від економічного шпигунства потрібно налагодити роботу з юристами, відділами технічного забезпечення, господарчою частиною, економічним, фінансовим ланками тощо.

Особливу за масштабами в країні і наслідками впливу небезпеку для підприємств становлять рейдерські захоплення і протиправна діяльність кримінальних структур, які створюють реальні загрози не лише окремим підприємствам, але й національній безпеці України. З огляду на викладене розглянемо цю проблему більш предметно.

Процес недружнього поглинання і прямих кримінальних захоплень підприємств в Україні почав набирати масового характеру 2004 року. Цей процес став наслідком неправомірного використання об'єктивних процесів, пов'язаних із трансформацією нашого суспільства в напрямі до формування ринкової економіки.

Ситуація, що склалася в нашій країні уже серйозно турбує економічних партнерів за кордоном. Так, скажімо, на засіданні комітету з питань парламентського співробітництва ЄС – Україна при аналізі економічної ситуації основний доповідач доктор Е. Сечура, головний економіст і глава київського офісу американської компанії Sigma Blazer заявив, що корпоративні рейдери постійно загрожують приватній власності компаній, у світлі чого дуже важливо покращити принципи корпоративного управління. ЄБРР в своєму листі зазначає про «необхідність прийняття нового закону про акціонерні товариства», депутат Євразійського парламенту Г. Станішевська заявляє про те, що багато потенційних інвесторів побоюються юридичної невизначеності в Україні і т. ін.

Отже, рейдерство стало самостійним політико-економічним явищем, що несе в собі чималу загрозу для нормального функціонування держави.

В останній час щорічний ринок приватизації та поглинань в Україні складає 3 млрд дол., з яких 60–70% є недружніми поглинаннями (приблизно 2 млрд дол.). Такі обсяги матеріальних ресурсів самі по собі є стимулом для схильних до правопорушень членів суспільства зайнятися такою протиправною діяльністю.

Для досягнення своїх цілей поряд з використанням вказаних чинників рейдери застосовують прийоми недобросовісної конкуренції. Вони, як правило, зводяться до трьох основних напрямів впливу: до неправомірного використання ділової репутації суб'єкта господарювання; до створення перешкод господарській діяльності та досягнення неправомірних переваг у конкуренції; до неправомірного збирання, розкриття та використання комерційної таємниці

За даними експертів, на 2015 рік кількість рейдерських атак в Україні нараховує понад 9000 випадків, а число рейдерських груп досягає 30–50. Про масштаб цього явища свідчить той факт, що об'єктами атак з боку рейдерів вже стали великі компанії, а також підприємства, де утримувачем

контрольного пакету є держава.

Проблема захисту вітчизняного економічного простору від рейдерства набуває дійсно всеукраїнського значення, а його вирішення потребує об'єднання зусиль державної і недержавної складових сектору безпеки України.

Загалом, аналіз ситуації, яка склалася у сфері безпеки підприємництва в Україні свідчить, що більшість підприємств в умовах глобальних економічних трансформацій і небезпек не має необхідних суспільних інструментів, які б діючи на випередження, забезпечували їм надійний захист в ринковому середовищі. У той же час, аналіз перерахованих загроз і викликів дає підставу для висновку про те, що надійний захист від них можливий лише за умови реалізації адекватного комплексного підходу щодо організації недержавної системи безпеки підприємництва.

Список літератури:

1. Вовченко В. В. Проблеми захисту інформації від економічного шпигунства [Електронний ресурс] / В. В. Вовченко, І. О. Степанов. - Режим доступу: <http://www.analitika.info>.
2. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності: економіко-правовий аспект: [навч. посібн.] / М. І. Камлик. - К.: Атіка, 2012. – 431 с.
3. Щербина В. М. Інформаційне забезпечення економічної безпеки підприємств та установ // Актуальні проблеми економіки. - 2010. - № 10. - С. 221.